

Titel: En virkelig Adelsmands Betænkninger over den indbildte Statsmand og Anti-Statsmand.

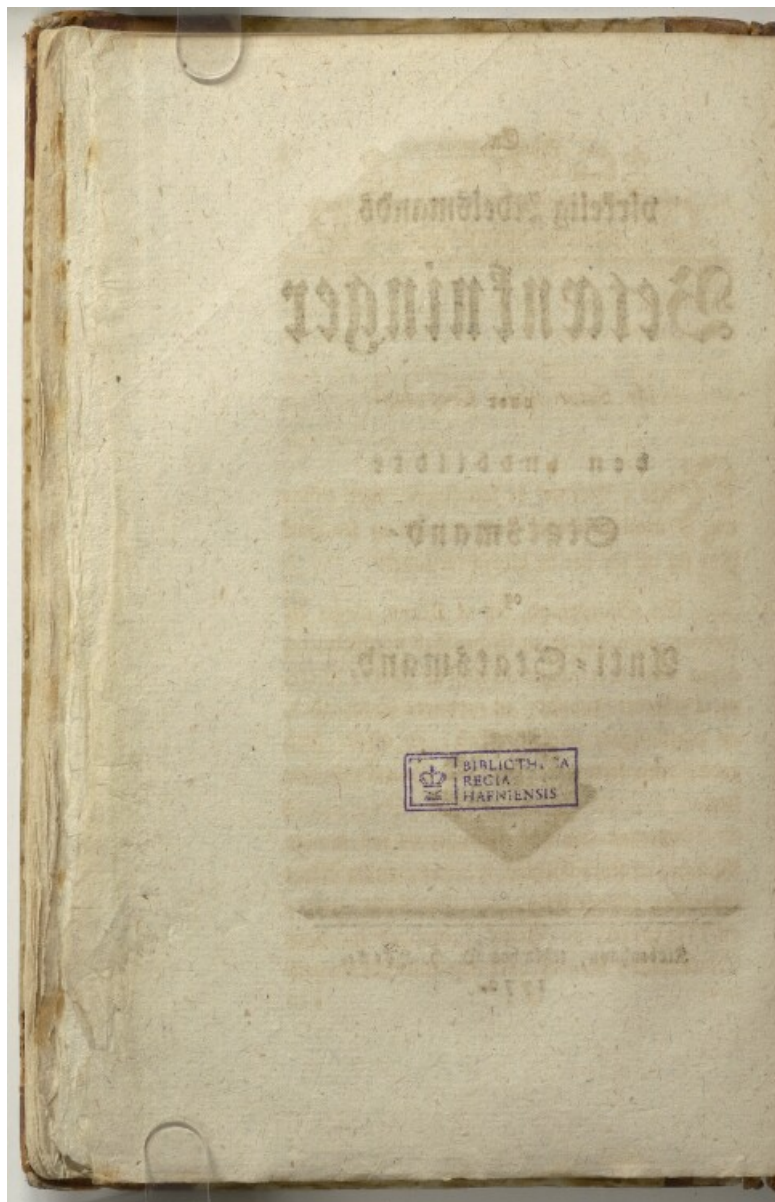
Citation: "En virkelig Adelsmands Betænkninger over den indbildte Statsmand og Anti-Statsmand.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17*, P. H. Høecke, 1772, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-2_017-shoot-workid2_017_004/facsimile.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Ne Sutor ultra Crepidam!

Sintet i Verden er latteligere, men tillige almindeligere, end at høre og see Folk give sig ud for det de aldrig forstaaer.

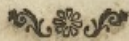
En Statsmand, er et Navn meget let nævnet, og neppe er en Videnskab vanskeligere, neppe udfordrer nogen Kundskab større, finere, mere udvidet Indsigt, en modnere Erfarenhed, en vidtseftigere Bekjendtskab, en allene med egne, men fremmede, end just Statskyndigheden.

Verden som har fremviset os saa mange Monstre af store Genier, i andre, tæller ikkun saare faa i dette Fag. — En Richiellieu, en Mazarin, en Flory, udraabes for store Statsmand, men de vare dog kun Statsmand

i en vis Forstand, flogere i at spille Hoffstræger
i at holde fremmede Puiffancer Stangen, end i
at befordre Frankriges indvortes og væsentlige
Floer. — End større var i mine Tanker den
berømmelige Sully. — Man efterregne Vi-
sten paa nærværende og forbigangne, og sig
mig saa, hvor stort et Antall af Statsmænd
man kan opgive. —

Vort Riges Historie tæller ey ret mange,
Sehested var en fin Mand, Griffenfeldt
en stor Mand, (havde han ey seplet!) Døden
tog nyelig Sverrigs Tessin, og endda sildere
vor Bernstorff, Thott lever den gamle
Statsmand; Lynard er ey heller død.

Naar vi undtage disse tvende sidste og
tillige med dem en Scheel og nogle saa, da
veed jeg ey vi have ret mange, som virkelig
kan kaldes Statsmænd; denne Mening fornæ-
mer ingen; thi Eet er at være en brav Mand
i et Departement, et andet i et Conseil. Non
omnia possumus omnes. — Men uden at
opholde mig ved Antallet af vore egne, eller
fremmedes Statsmænd, uden at nægte vi selv
kan

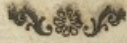

Kan eye flere end de opregnede, thi jeg agter en at give en Catalogus paa Danske Statsmænd; saa er og bliver det dog vel en unægtelig Sandhed, at der til en rettsaffæn Statsmand udfordres meget.

Men i hvor meget dertil udfordres, er dog Enhver dumdriftig nok for at tiltroe sig Styrke nok, til at give Lære-Negler i Statsvidensskaben.

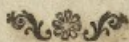
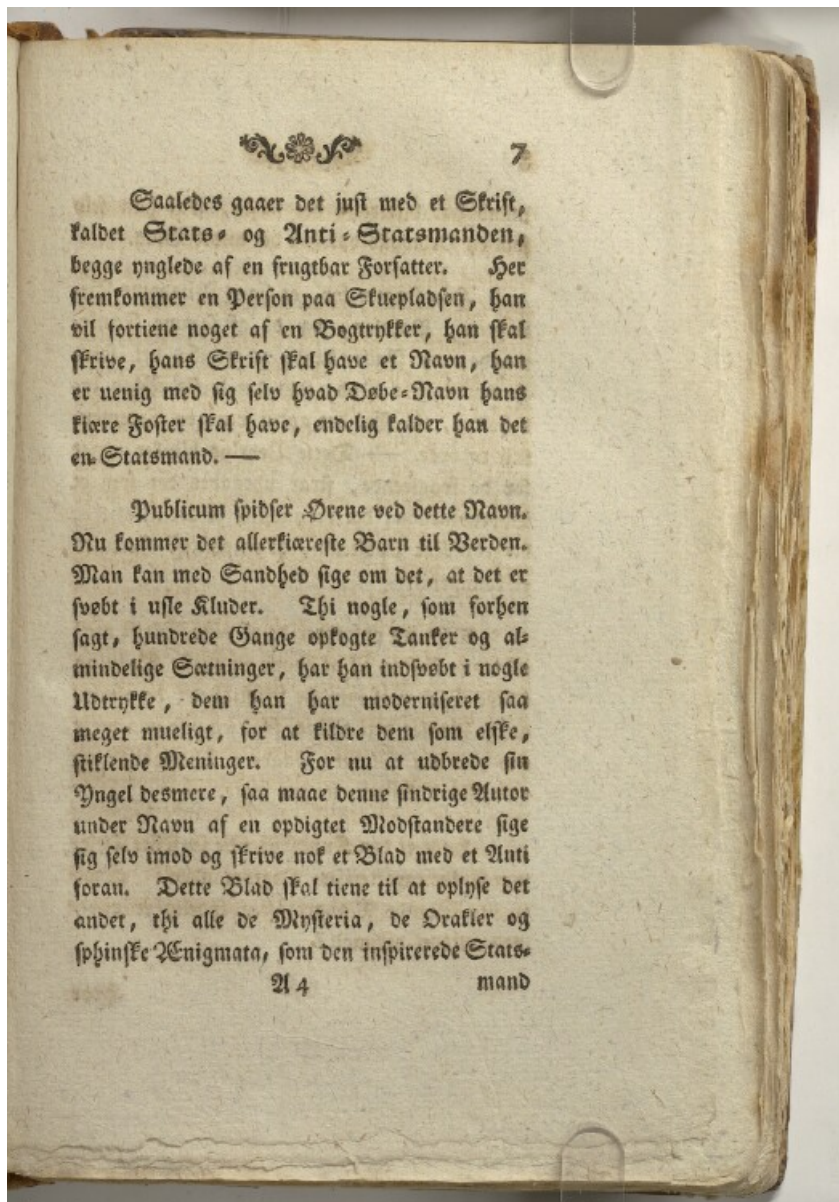
Aldrig seer man flere Lære-Negler, aldrig flere Moraler for nogen, end just for Konger og Regentere.

Bansfeligheden, Betydeligheden og Kunsten i en viis Regiering, hvo begriber en den? men hvor er en Scribent, som kan sammensmøre nogle Meninger, udcopiere nogle Sætninger, og give en Sauce over gamle skrevne og hundrede Gange omskrevne Tanker, som en er taabelig og dumdriftig nok, for at oplaste sig som Regenters Lærefader og Regieringmaaders Kunstdommere?

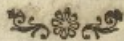
Man sammenstikker nogle gamle bekendte
Tanker, om den Egevoegt en Regent skal holde
imellem alle Stænder, om den Kundskab han
skal have om sine Lande og andres, om, hvor
fredsommelig, hvor sparsommelig, retfærdig,
mild og saa videre, han skal være, dette lader
man sige om Dyeu i et Uges-Blad, det læses
af nogle Eensfoldige, strax opsuappes disse als-
mindelige, og hundrede Gange forhen, seete
og herte Tanker, med en Begierlighed som er
uendelig; hundrede gjøre Varsen af dem, allene
fordi de høre andre gjøre det; mange begribe
dem ikke; ere de oven i Kiebet ledsagede med
et eller andet frit og dristigt Udtryk, et eller
andet i nogen Henseende, passeligt og tillige
spitsfindigt Skumlerie, strax er det et Wittig-
heds Mesterstykke, et hyppeligt Skrift; Autor
er et mageløst Genie, den anden Griffenfeldt,
den anden Valin, et Wittighedens Underverk;
men naar et Menneffe af Esretanke begynder
at undersøge et saadant Døvelens Drakel, da
finder han ey deti en original Tanke, ey een
eneeste besynderlig Sætning, der kan fortjene et
opmærksomt Øye.

Ende

Saaledes gaaer det just med et Skrift, kaldet Stats- og Anti-Statsmanden, begge ynglede af en frugtbar Forsatter. Her fremkommer en Person paa Skuepladsen, han vil fortjene noget af en Bogtrykker, han skal skrive, hans Skrift skal have et Navn, han er uenig med sig selv hvad Døbe-Navn hans fiore Foster skal have, endelig kalder han det en Statsmand. —

Publicum spidser Ørene ved dette Navn. Nu kommer det allerfiarreste Varn til Verden. Man kan med Sandhed sige om det, at det er svebt i usle Kluder. Thi nogle, som forhen sagt, hundrede Gange opfogte Tanker og almindelige Sætninger, har han indsvæbt i nogle Udtrykke, dem han har moderniseret saa meget mueligt, for at kildre dem som elske, stiklende Meninger. For nu at udbrede sin Yngel desmere, saa maae denne sindrige Autor under Navn af en opdigtet Modstandere sige sig selv imod og skrive nok et Blad med et Anti foran. Dette Blad skal tiene til at opløse det andet, thi alle de Mystera, de Drakler og sphinske Enigmata, som den inspirerede Stats-

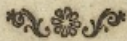
mand har dicteret i det første, skal han selv
som en Oedipus opløse i det andet Blad.

Han fengter for, at hans Wiisdoms Bes
andere, Osbelen, og de af samme Tanke
maade, ey skulle kunde udgrunde det store
Hemmeligheds Dyb, som det første Blad in
deholder, thi skal det andet være en Commens
tair derover. — Dette Beyrlhs blinker noget
for de svagsende, strax udraabes det som et
Phenomenon, der prognosticerer det til at troe
beredvillige Publicum, at en politisk Hercules
er kommen.

Men jeg opfordrer de af dette Skrift mest
indtagne Lesere, til at opvise en eneste Sætning
i disse Blader af mindste Vigtighed; de almin
delige Regler deri findes, skal jeg vise paa mere
end paa 10 Steder, baade i Theologiske og
moraliske Skrifter, forhen sagte. —

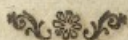
Hvor er den Kundskab i de særskilte Dele,
som skalde characterisere Statsmanden? Hvor
er den Stands Mangel, som tydelig er viset,
med Middel derimod?

Hvor

Hvor bliver det Forhold af imellem alle Stænder, som, afvejet paa Erfarenheds og Indsigters fine Besæftaal, kunde give saa riig en Materie til Betragtning for en virkelig Statskyndig? —

Adelstanden puffet vor Autor imod, dens indbildte Fordeel stikker ham i Øyne. Men i Fald han kiendte den Stands Beskaffenhed for nærværende, i Fald han erindrede, at den, (Fødselsens Værdighed foruden) ey i denne Tid har nogen Rettighed frem for de andre Stænder, som i alle Embeder concurerer med den, og hvorpaa denne Tid giver mange smukke og nyttige Exempler, erindrede han, siger jeg, at ey Adelen, ey de fornemste Mænd i Riget har i Henseende til det almindelige noget personelle Privilegium, som hindrer Borgeren fra at belange ham paa alle nødvendige Maader, da skulde han vist ey være saa meget for at beslippe denne Stand, der vist ey saa let lader sig omslippe, beslippe og omskabe, som en gammel Kiole eller et nyt Stykke Klæde.

Han holder fore, at Adelen holder sig tilbage i at bære den almindelige Afgifts Byrde. Naar man handlede med en Mand, som kunde tænke ordentligt og grundigt, burde man sordre Beviis for saadanne Sætninger, og beviste, burde man rose ham, fordi han havde opdaget dem. Men da han allene er saa heftig, en Galloup, saavel om dette, som om andet, at foresvødsse os noget, saa vil man nok forgieves sordre Grunde for hans Sætninger. I Gald han kiendte Aldelstangen, maatte han nødvendig vide, at man for nærværende Tid ikkun tæller saare saa i den Stand saa bemidlede, at man skulde kunde misunde dem deres Rigdom.

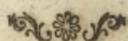
Uarsagen hertil er meget begribelig for den, som kiender Kilden til deres Indkomster, denne Tids Levemaade, og Hof-Ømstændigheder af den Art, som vist overstiger den Autors Stats-Horizont og Indsigt.

Snart vil han, en Konge skal have en Favorit, snart ingen; snart vil han, Kongen skal give Audience til alle uden Forskiel, snart skal ikkun vittige Folk tale med ham: saaledes
vrev

brøveler han frem og tilbage i Serdeleshed i Anti-Statsmanden. Og de Tanker, som findes i Statsmanden, ere ligesaa lidt originale som de, der staaer i Handens fire Dectre, og ligesaa lidt ubekjendte som en af vore Troes Artikle. I Fald denne Statsmand havde vedblevet noget længere, kunde han gierne i Statsmanden udskrevet Syrachs Bog, og i Anti-Statsmanden ligesuldt commenteret og anbragt nogle dristige Stikler.

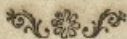
Det er ey nok at tale blindt væk om en Etand, enten det er Krigs-Borger- eller Bonde-Etand, det er ey nok at ville fortælle Regenten, at den burde ophielpes, det er noget man længe har vedst; men fortæl os, hvad der er Agerdyrkingens Hindringer, viis os, hvorledes de best kan formindres eller udryddes, uden ved Forandringen at indføre en nye Forvirring; Beg ey blindt væk Skylden paa Hovorie eller saadant, uden tet at kiende dets Mangel og Fordeel. Siig os ey, at Borger-Standen mangler Næringsveie, men hvorledes den kan optage, udvide og forbedre dem man har. — Udregn os det accurate Forhold, Krigsstanden i Hen-

i Henseende til de andre Stænder bør have i Freds-Tider, og viis os en Indskrænkelses-Maade af den Natur, at den en i paakommende Krigs-Tilsælde skal være hinderlig for dens Udvidelse. Ved saadanne Efterretninger viste De Dem som en god Deconom, en væsentlig Deel af en rettskaffen Statsmand: men hvad nytter det, at De vil røre ved Overfladen af adskillige Ting, hvis Dybe Deres politiske Syn er alt for soagt til at kunde øyne! —

Har De vel, min Herre, maalet Deres Kræfter, seend De vovede at give Dem det vidt udseende Navn, en Statsmand? Med Tilladelse, hvor har De lært Deres Statskyn-kyndighed, har egen Erfarenhed udi vigtige Betænelser, en vaagen Opmærksomhed i en lang Levetid, en idelig Omgang med Folk af det Slag, som have Indflydelse i Statens Bestyrelse og kiende dens Sammenhæng, en fornuftig Conversation med fremmede Hoffer, lært Dem Deres Statskynlighed, eller har De ved et Glas Ol, en Pibe Tobak, studeret den i saadanne Selskaber, som for en nye Holberg have Forraad nok til mange nye Kandestøbere? —

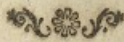
Min

Min Ven! giv Dem aldrig ud paa det Dyb, hvor De en igien kan finde Landet. Jeg misbilliger en Deres Lyft til at skrive, men skriv i det De forstaaet, har lært, og kan indsee, der vil en Fejl endda være taalelig. Men kiend og erkjend alt for vel Deres snævre Kreds til at troe, at De kan opfinge Dem som en Bæres Fader for Konger og Regierings-Maader! Deres ringe Conversation, Erfarenhed og Indsigt burde lære Dem, at De aldrig havde vovet at vise Dem i saa stolt en Dragt som en Statsmands. Ved saadan en Samaliels Fodder er det vist ikke, at Regentene skal lære sine Pligter imod Undersaatterne og sig selv.

En Regent har saa mange Aarsager til sine Handlinger, som aldrig De eller Deres Eigemand, min Ven! nogeninde kan indsee. Den sande Stats Politesse er en som et Veridon, enhver kan slaae op i. Dette giver eenfoldige og uvedkommende Folk Anledning til saa mange vrang og ubillige Domme, just fordi de demme om det, de en forstaae.

Saa

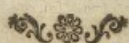
Saadanne Domme opsnappes af andre i
Stats-Sager Egehændige; de veed at sætte
dem i Pennen, at give dem et Slags Svung.
Heraf udkryber saadanne Statsmænd, som ville
docere for den hele politiske Verden. Deres
Glendrian er skrevet just i den Smag, som de
almindelige dumme Discourser føres i: en eller
anden Person, en eller anden Stand er Gien-
standet for nogle Skumlerier. —

Hvad Under dette behager, udraabes,
rofes og oplestes af Mængden, da det just er
skrevet efter Mængdens Smag, og den bestaaer
gierne i at høre Adelstanden stieres, Favoritter
lastes, Ministre gieres mistænkelige, ja Konger
selv med en svæl Læremesters Mine tiltales? —

I Gald Tiden tillader det, og Deres
Blade er det værd, da maaskee jeg skal meddele
nogle specielle Anmærkninger over Dem.

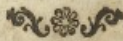
Lad imidlertid dette tiene Dem til Erin-
dring, at De ey besætter Dem med Ting, som
overgaaer Deres Horizont. Vid, at Stats-
Sager tracteres langt anderledes ved Hoffet
end i en Ølkroe. —

Vel

Vel er Publicum en (ja mange Tider alt for fræk) Dommer, over Fyrstens Handlinger, uagtet en Regent hverken vil eller kan skule sine Gierninger (de som angaaer Rigets Bestyrelse) for sit Folkes Vidende, saa er dog Publicum ingenlunde i Stand at fælde nogen tilstrækkelig Dom derover. Stats-Politeffer, Harmonie med fremmede Puissancer og saadant mere, bevæge ofte en Fyrste til at tage saadanne Messurer, som Publicum ey kan begribe; fordi det er uvidende, om hine og denne sine Skye, som omgiver Stats-Sager i det høye Jag, kan Publici Ohne ikke igiennemtrænge. Den erfarne, den vigtige, den høytbetroede Statsminister, han kiender og indseer dem; men det er ham ey mueligt at decisfrere dem for det hele Publicum, thi deres Delicateffe taaler ey saa almindelig en Behandling.

En Fyrstes personlige Handlinger ere det Almindelige aldeles uvedkommende i alle de Tilfælde, hvor de ey have en absolute Indflydelse paa det Almindelige. Har enhver privat Mand Frihed til at indrette sine Familie-Sager, som han vil, naar ey Republikvens Love eller
Gavn

Gavn derved krænktes, hvor meget mere en uind-
skrænket Enevolds-Herre?

Med yderste Varsomhed bør derfor ene
hver vogte sig for at raisonere over en Fyrstes
Handlinger; thi Majestetens Glands er ligesom
den allerfineste Politures, der ved den blotte
Hænde kan beskadiges.

